IN-NAHLA

TA'

AGOSTINO LEVANZIN

GAZZETTA TA' CULL GIMGHA BIEX TGHALLEM U TIDDEFENDI IL POPLU

Ille tulit punctum qui miscuit utile dulci.

Giebha żeŭġ dac li għaraf ħallat il ħelu ma'l meħtieġ.

IL POETA LATIN ORAZJU.

5. 3 TA' OTTUBRU 1908. L-EUUEL SENA

EMIGRAZZJONI.

Billi f-daŭna il ġranet kiegħdin jinchitbu, chif smajt, f' il Corp ta'l Għassa, in-nies għa's-safar, jidhirli li hu il ŭaktli ŭieħed igħid chif jaħsibha fuk din l-affari ta'l emigrazzjoni

L-eŭŭelnett, biex incunu nistgħu niftehmu aħjar hemm bżonn li ngħid x-ŭieħed jifhem b-emigrazzjoni, għaliex billi hi chelma gejja m'it-taljan forsi x-uħud m'il l-imsieħbin tagħna ta'l campanja ma jafux b'iż-żejjed xi tfisser.

Emigrazzjoni igifieri meta ŭieħed għa'r-rasu, jitlak lejn pajjis ieħor biex jaħdem u jakla x-jiecol, b'il ħsieb li jibka f-dic l-art. Colonizzazzjoni igifieri meta ma isiefirx ŭieħed ŭaħdu għal beb Alla, iżda ħafna flimchien b'xi ħadd li jmixxihom u jaħchem fukhom, u li f-loc li jixxerrdu l-haŭn u l-hinn, jagħżlu biċċa art u jgħixu fiha, jaħdmuha u jagħmluha tagħhom.

Il kuddiem għad naraŭ liema jcun l-aħjar għalina il Maltin jecc nemigraŭ jeŭ jecc niccolonizzaŭ xi pajjis. Iżda għal issa ħalli nibdeŭ biex naraŭ x-jista jsir kabel ma ŭieħed imidd rasu għal ŭaħda minn daŭn il ħŭejjeġ, li għandna nakgħu għalihom biss meta ma nistgħux b-mod ieħor ingħixu f-pajjisna.

Kabel ma ŭieħed jibda jitchellem xejn fuk emigrazzjoni, hemm bżonn li ŭieħed jara chif jagħmel biex il lokma ħobż li bakgħilna ma jiecluhilniex il frustieri, iżda tibka għalina biss.

Biex naslu ħaŭn hemm bżonn li l'il daŭna il frustieri ma nibdeŭx biex nagħmlulom il kalb biex jiġu jintasbu f-pajjisna u jeclulna dac il hobż li beda jonkcs lilna stess.

Hemm bżonn li il Maltin ma jagħmlux garanziji l'il frustieri u ma joħorġulomx flus biex jagħmluhom huma, barra minn meta jcun xi frustier li jigi Malta biex igħallimna xi ħaġa jeŭ biex jagħmlilna il gid. Il vit kiegħed f-idejna stess; ftit huma il frustieri li jiġu f-Malta u li jcunu jichsbu il flus meħtieġa biex jagħmlu il garanzija; mela jecc ma irridux aħna ftit huma il frustieri li jistgħu jiġu f-Malta.

It-tieni hemm bżonn li il ħaddiem malti jitgħallem is-sengħa tiegħu seŭŭa u jcun jaf jaħdem tajjeb biex iħabbatha magħhom

Jienħtieġ li nistkarruh b-idna fuk kalbna, li il frustieri li jiġu, il biċċa il cbira minnhom collha imgħallmin seŭŭa f'is-snajja tagħhom, u għalecc cullħadd ifittixhom u jatihom ix-xogħol. Mela jecc tridu li iż-żerrigħa ta'l frustieri ma tinbitx f-dana il pajjis, tgħallmu is-sengħa tagħcom chif imiss ħalli ma tibkgħux lura meta iġgerru magħhom.

Hemm bżonn ucoll li ma titcabbrux f'il paghi. Neħħu minn rascom il ħsieb karrieki li għandcom, li għa'x maltin, ŭieħed għandu jieħu pacenzja bicom jecc ma tafux taħdmu, u li għandu iħaddimcom b-paga acbar milli jitlob il frustier.

Lè, cullħadd għal ħlas jaf igħodd sa'l għaxra, u meta ŭieħed icollu bżonn ta' xogħol jagħlak għajnejh fuk il patrijottismu u jfittex biss li jinkeda tajjeb u b-irħis.

Mela jecc tridu taħdmu f-loc il frustieri hemm bżonn m'hux biss li tcunu tafu is-sengħa tajjeb iżda li ma titcabbrux f'il ħlasijiet tagħcom ucoll.

Hemm ħaġ' oħra li għaliha il ħaddiem malti jitlef ħafna xogħol, u li jaħtafulu minn ħalku il frustier, u hi din: li il biċċa il cbira ta'l ħaddiema maltin huma imkat, imcabbrin, ma jafux biss fejn tokgħod l-imgieba tajba; f'il ħin li il ħaddiem frustier, imkar ċaccar chemm jista jcun, dejjem igib ruħu tajjeb ma min

ikallgħu il ħobż b-mod li trid jeŭ ma tridx, tingibed lejhom.

Immela ibdeŭ intom biex tagħmlu chemm tistgħu ħalli il frustieri ma jsibux fejn jaħdmu meta jiġu f-Malta, billi ix-xogħol tagħmluh seŭŭa, b-irħis u billi iġgibu ruħcom bla ħerra u bla tcabbir ma min ikallagħcom biċċa ħobż.

F-Malta haŭn dakka ta' għaxar t-elef frustier. Li chiecu il maltin ma ħalleŭhomx irabbu l-egħruk haŭn Malta, chiecu il ħobż li kiegħdin jieclu huma, chienu jiecluh għaxar t-elef ħalk malti, u chiecu għaxar t-elef malti ma chienx icollom il bżonn li contra kalbhom iħallu pajjishom biex imorru jiddubbaŭ buccun biex jitrejku billi jħabbtu ŭara il bieb ta'l barranin.

★

Meta 'ncunu għerrixna l'il frustieri minn pajjisna hemm bżonn li ŭieħed jistudja ftit jecc ix-xogħol li haŭn f-Malta hux b'iż-żejjed biex jati il ħobż ta' cull jum l'il Maltin collha.

Hemm bżonn li ŭieħed jara chif ifaddal xi ħaġa minn dac li kiegħed jonfok u jżid chemm jista il kligħ li għandu.

Dana hemm bżonn li jibda jagħmlu il Gvern, billi jagħmel dac li ġa għamel f'id-Dŭana, li jara f'id-Dipartimenti tiegħu collha xi spejjes żejda kiegħdin isiru. Hemm bżonn inakkas is-salarji ta' xi impiegati għolja li huma 'mħallsin tajjeb ħafna f'il ħin li ftit jeŭ xejn għandhom x-jagħmlu.

Jingħad li Mr. Mc. Carthy, dac li gieb il Gvern biex jara chif jirranġa id-Dŭana, sab li dakka ta' għaxar t-elef lira f'is-sena kiegħdin jintefku żejda f-dac id-Dipartiment biss.

Issa, jecc l-istess ħala kiegħed isir f'id-Dipartimenti l-oħra ta'l Gvern, ma tulec ja sena nistgħu infaddlu dakka ta' mitt elf lira sterlina; somma li tista tinħolok xogħol u li biha jistgħu jitrejjku ħafna familji li ġa bdeŭ iħossu il ġuħ.

Meta il Gvern icun għadda m'il l-għarbiel id-Dipartimenti tiegħu, hemm bżonn li joħlok Cummissjoni, igifieri għakda ta' nies li jifhmu, u jagħżilhom minn fost l-aħjar commerċjanti, nies ta'l arti, ta'l professjoni, ta l Cleru, u x-naf jien biex daŭna jistudjaŭ tajjeb il pajjis ħalli jaraŭ x-jistgħu joħolku biex ikanklu ix-xogħol, biex jaraŭ liema industriji jistgħu inibbtu, chif jistaħja il cummerċ, chif titkankal il biedja, chif jinbdeŭ snajja u manifatturi ġodda; u ta' dana collu jagħmlu rapport b'il mictub l'il Gvern ħalli dana jara x-jista jagħmel ħalli jati ftit ta'r-ruħ l'il dana il pajjis li katra katra għoddu naża minn demmu collu u ma jdumx ma jibkagħlu ħlief il għadma u il gilda biss.

★

Dina il Cummissjoni jiena cont, xi sena u nofs ilu, ippropunejtha l'il Gvern b-petizzjoni, ŭara il Meeting li cont għamilt barra il Bieb ta'l Bombi; u l'is-Segretarju Merewether chienet għoġbitu ħafna l-idea; tant li chien għażel lili, l'il Collettur ta' d-Dŭana Laprimaudaye u l'is-Suprainteudent ta'l Pulizija Curmi biex nistudjaŭ flimchien il marda ta'l barclori.

Iltkajna xi darbtejn id-Dŭana, iżda meta iltkajna għa't-tielet darba, m'il barclori ,billi chien haŭn ta'l gŭerra, ma deher ħadd, allavolja cont avżajthom; u għalecc seduti ma sarux iżjed u collox baka sejjer ma'r-rieħ. Meta ta'l gŭerra siefru, il barclori reġgħu bdeŭ jocorbu biex nakbżu għalihom, iżda il għasfur chien tar u bakgħu b-xiber imnieħer.

Immela jecc irridu infieku ftit mill għacs li ŭaka fukna, hemm bżonn, bla telf ta' żmien xejn, li nistudjaŭ u inħabircu chif il ħobż tagħna nicluh aħna f-loc il ħafna frustieri li kiegħdin inakkrulna minnhu; hemm bżonn ŭara dana li per mezz ta' Cummissjoni ta' nies għorrief, naraŭ chif nistgħu nerfgħu il cummerċ u l-industriji f-dana il pajjis. Jecc ŭara li ncunu għamilna dana collu, b-il għakal u b'ir-rekka collha, nippersŭadu ruħna li haŭn actar nies milli haŭn ħobż għalihom, naħsbu allura fl-emigrazzjoni b'il mod li sejjer infehimcom f-numru ieħor.

Aħbarijiet ta' Barra

ĦBIT TA' FERROVIJI. F'is-26 ta' Settembru f' il Pjazza ta' Potsdam, f'il Germanja, ħabtu xi vapuri ta'l-art u tchissru. Hemm sittax mejtin u sbatax midruba.

IS-SULTAN ALFONSU ta' Spanja f' it-28 ta'Settembru mar għam elżjara l'il President Failliers fl-Eliseŭ; u dana ŭara ftit raddlu iż-żjara f'il Hotel fejn jinsab alluġġjat.

VJAĠĠ SABIEĦ—Il Captan Gardiner, ingliż, mar dar daŭra ma'l costa ta'l Africa biex isib fejn għerku xi bastimenti jmgħobbija b'il metalli prezzjusi biex Socjetà Ingliża m'il gŭappi tmur u tara chif tagħmel biex iġgib dac il gid collu mitluf.

Ŭara ħafna tfittix sab dakka ta tletin bastiment li għerku m'il 1700 l'haŭn u il tmienja biss minnhom fihom gid mitluf ma dŭar it-tmien miljuni liri sterlini.

Ŭieħed biss minnhom chellu fuku 2,800 sbarra ta'd-deheb; ieħor chellu tagħbija sħieħa ta' avorju; ieħor tagħbija sbarri ta'r-ram; ieħor chellu fuku xi erba mitt elf lira deheb. Iżda dan għad ma hu xejn fejn li baka. F'il costa ta'l Pondoland sab imgħarrak il vapur "Grosvenor" ta'l Cumpannija ta'l Indji, b-miljun u mija u sebgħa u sebgħin elf lira deheb fuku. F-Marcus Bay sab il vapur "Arriston" ta'l istess Cumpannija u li fuku hemm gid li jlaħħak xi tmien mitt elf lira sterlina. Sab ucoll il loc fejn chien għerek il "Birkenhead", b-750,000 lira sterlina flus fuku. Sab ucoll il bastimenti "Atlas," "Thunderbolt," "Dorotea," "Abercrombie," u "Merestein" u li fuk cull ŭieħed minnhom hemm minn 200 sa 500 elf lira. Il Captan Gardiner jisgurana li b'il għodod u il macni li haŭn illum jistgħu, bi ftit tbatija, jiġbru il biccia cbira ta' dac il gid.

XITA KAŬŬIJA. Fl-Indja niżlet xita kaŭŭija li għamlet ħsarat cbar ŭisk. Hemm ħafna mejtin, u eluf ta' djar ta' l Indjani sakithom il ħamla.

GĦARKA TA' VAPUR. L' "Argonaut" ta'd Dr. Lunn ta' Londra, li chien gej lejn il Mediterran b-ħafna passiġġieri li chienu kiegħdin jivvjaġġaŭ għal pjacir, ħabat u baka nieżel ħdejn Dungeness. In-nies salvaŭ, iżda tilfu cull ma chellhom. Dan il vapur chellu jasal Malta f'id-9 ta' dan, għaliex cull meta jagħmel daŭn il vjaġġi dejjem igħaddi hŭn.

MEETING CBIR. Nhar il Ħadd li għadda f'Hyde Park saret lakgħa cbira ta' daŭc li jaħdmu il birra contra il Ligi fuk il Licenzi. Chien fiha xi 60,000 ruħ.

BRIGANTI. F-Berdary ,f'ir-Russja, il briganti ħabtu għal vagun ta' l vapur ta' l art li chien fih fuku il valiġġja.

INVENZJONI SABIEĦA— L-inginjier aŭstraljan Werry ivvinta macna ġdida biex tmixxi il bastimenti, u li hi b'il ŭisk aħjar minn dic li jużaŭ illum. B-dina il macna il vapur jimxi ŭisk iżjed, tkum ŭisk ankas flus biex issir, trid għassa ankas billi tcun imħaddma b'il gass, u il caldarun tagħha ma tantx jieħu ŭisa bħal dac ta'l macni ta'daż-żmien billi b'iż-żejjed li jcun cbir in-nofs ta' dac ta'illum. Iċ-cilindru ta'dina il macna fih żeŭġ pistuni, li jaħdmu ŭieħedf-direzzjoni cuntrarja ta'l ieħor, u għalecc il macna tista tigi poġġutà fuk mejda bla ma taka.

Dan l-inginjier famus u li għadu żagħżuħ ħafna jinsab Londra biex jagħmel l-esperimenti li jinħtieġu, u Cumpannija ta'Vapuri ingliża silfitu ġa żeŭġ vapuri cbar biex iħaddimhom b'il macni tiegħu, ħalli jaraŭ jirnexxix seŭŭa dac li kiegħed igħid dana l-inginjier.

GĦAL MIN IRID IBIEGĦ DEMMU—F-New York certu żagħżuħ, Benjamin Hill, biegħ ħmistax l-ukija minn demmu b-żeŭġ liri biex bihom saret operazzjoni fl-Isptar "Presbyterian" kuddiem l-aħjar tobba ta'l America. Ŭara li takkbulu driegħu, ħadulu dana id-demm u tefgħuh f'il vini ta'l marid, Hill stejken,

billi chien imxaħxaħ b'il cloroformju, u għad li it-tobba beżżgħuh ħafna, libes, kabad il cappell u ħareġ collu daħcan il barra. Il marid miet l-istess.

IL CONGRESS TA'T-TISI giè miftuħ f'id-29 ta' Settembru li għadda f-Washington, fl-America. President ta' dina il Lakgħa ta'tant tobba famusi li nġabru biex jistudjaŭ il mard-ta's-sider hu Corteljon, mibgħut minn Roosvelt biex jidher f-locu.

ĦRUK CBIR—Il boschijiet ta'Akirondeks, fl-America, ħadu in-nar u dana hu tant kalil il ma hemm l-ebda tama li jitfuh. Ir-rieħ kaŭŭi li kiegħed jonfoħ chebbsu iżjed. Inħarak il villaġġ Long Lake West; u is-sħana hi tant kaŭŭija li kiegħed idub sa'l ħadid ta'l vapur-ta'l-art.

NAUFRAĠJU.—F'it-28 ta'Settembru fejn il Gżira Foster il bastiment ta' tliet arbli "Pinlas" li chien sejjer f-Callao għerek kuddiem il għajnejn ta' cullħadd. Għoxrin ruħ ta'l eqŭipaġġ intilfu.

ĦBARIJIET TA' MALTA.

Nifraħ b-kalbi collha l'il Rmu: Mons: G. Rossi, Canonicu Capitolari u li chien Cancellier ta'l Iskof, talli daŭna il ġranet giè maħtur bħala Prelat Domesticu ta'l Papa.

Il Mons: Rossi hu bniedem li ħadem ħafna għal Cnisja u għandu ħila magħrufa minn cullħadd; għalecc dana l-unur chien jimmeritah.

F'il "Gazzetta ta' l Gvern" ta' t 30 ta' Settembru deher ir-rapport li Mr. Mc. Carty għamel lil Gvern fuk id-Dŭana u li fuku għad nitħaddet f'it-tul f-dina il gazzetta.

Nifraħ b-kalbi collha l'is-Sur L. Billion talli għaddeŭlu ħafna tfal għal Liceo m'il l-iscola tiegħu li kiegħda f'-Ta's-Sliema, Strada S. Trofimu, 33. Is-Sur Billion hu ġuvni intelligenti ħafna u ŭieħed mil l-aħjar chittieba b'it-taljan li għandna. Cull sena igħaddulu tant tfal għal Liceo li ŭieħed jista jippersŭadi ruħu malajr li taħt idejn is-Sur Billion it-tfal jiġu imgħallmin chif imiss. Dina id-darba għaddeŭlu erbgħa u għoxrin ŭieħed.

Jiena nirraccomandah b-kalbi collha, u min jerħi l-uliedu f-idejh jista jibka sgur li ma jibdielux.

Krajna illi sejjer jitŭakkaf f-Malta Cumitat biex jieħu ħsieb jibgħat l-oġġetti li il Maltin icunu iridu jibagħtu għal l-Esposizzjoni ta'Torin li gejja. L'idea ma tistax tcun aħjar, għaliex b-hecc l-oġġetti li jimbagħtu minn Malta jcunu mkegħda f-postijiet fejn jixirkilhom u fejn jistgħu jidhru.

BANED

L-imfaħħra Banda "La Vallette" nhar il Ħadd li gej, 4 ta' Ottubru, f'is-sitta u nofs ta' f'il għaxija, sejra iddokk, f-il Pjazza ta' bisŭit il Cafè ta'r-Regina, dana il programm sabieħ:—

Marċja Sinfonica	— Cavalleria Leggiera —	Orlando.
Overture	— Semiramide —	Rossini.
Ir-Raba Att	— Favorita —	Donizetti.
Preludju u Bidu	— Macbeth —	Verdi.
Ballu	— Cleopatra —	Giorza.

"God save the King"

Nhar il Ħadd li għadda il Banda tant imfaħħra "San Ġorġ"-ta' Bormla dakket programm sabieħ f-Raħal Ġdid li tiegħu kalgħet l-applaŭsi ta' cull min chien hemm.

Il membri ta'l Cumpannija "Matteŭ Callus" taŭhom tazza ta'lfidda biex juru l'il d'ilBanda chemm japprezzaŭ il meriti tagħha; u dina it-tazza giet lilhom ippresentata m'il bravu Chirurgu-Dentista Alfonso Urso, li għamel discors sabieħ ħafna u li għoġob l'il cullħadd.

Għal Banda ŭiegeb it-Tabib intelligenti Ruġġieru Busuttil M.A. li f'il ħin li irringrazzja l'il Cumpannija "Matteŭ Callus" ta'ir-rigal sabieħ li għamlulom, kallem li dac ir-rigal jibka miżmum bħala tifchira sabieħa u bħala rabta għażiża ta' bejniethom.

Ħafna tifħir kala ucoll is-Sur Micallef Goggi, għa'd-dramm storicu-patriju originali li irrappresenta, u li bih ħeġġeġ il klub ta'l Maltin għal l-imħabba lejn pajjishom.

Teatri

Il Cumpannija ta'r-Real dina is-sena hi magħmula minn daŭn l-artisti li sejjer insemmi, u li ma jistax jonkos li ma humiex tajbin ferm, billi dina is-sena ir-Real irid iħabbatha ma'l Manoel li sejjer jati ħafna opri sbieħ. Is-Sur Arpa hu ragel ta'ħila cbira f-dina il ħaġa u għalecc nistenneŭ li l-istaġun tirnexxi ferm.

Surmast Cuncertatur u Direttur ta'l Orchestra
Cav. Uff. Augusto Poggi.
Surmast ta'ŭarajh u ta'l Corn: Pietro Moro.

Soprani: Botti Adele—Eccher Rita—Mabel Nelma—Puig Pepita.
Mezzi Soprani: Tomezzoli Lina—Fabbri Fernanda.
Tenuri: Cecchini Alessandro—Morando Otto.
Baritoni: Costantini Romano—De Ferran Raffaele.
Baxxi: Roveri Gaetano—Spancher Alfredo.
Tenur comprimarju: Bacci Egidio.
Għal bċejjeċ żgħar: Lauria Maria-Sala Armando.
Suġġeritur: Basile B.
Direttur ta'x-Xeni: Roveri Gaetano.
Violin Concertin: Prof: Genova Ant.
Arpista: Prof: Lombardi Federico.
Pittur xenografu: Stefani Salvatore.
Macchinisti: Ant. Spiteri e G. De Bono.
Ħajjat: Natoli Filomeno.
Attrezzista: Codognone Giovanni.
Archivisti: Tranconi G. e Fratelli.
40 Corista, 59 Professur ta'l orchestra.
Surmast ta'l Orgni: Scicluna Salvatore.

Forrnituri: ta'l Musica: Casa Editrice G. Ricordi e Co., Milano-Ascherberg e C., Londra-ta'l Vestjarju: is-Sartoria Teatrale T. Chiappa, Milano-Xeni: Sormani Ercole ta' Milano-Calzaturi: Cazzola ta' Milano-Parrucchier: Venegoni ta' Milano-Agenzija ta'l Cosmorama.

Jati bidu bl-opra: IL WALLY

ta's-Surmast Catalani- Ġdida għal Malta. Jati ucoll daŭna l-opri IL ĠERMANJA u IL BATTISTA, ġodda; *L-Iris-Il Boheme ta' Puccini-L-Adriana Lecouvreur-Il Cavalleria Rusticana-Il Pagliacci-It-Tosca-Il Manon ta'Puccini-Il Pescatore di Perle-Ir-Rigoletto-Il Lucia-Is-Sonnambula-It-Traviata-Il Linda Ir-Ruy Blas-Id-Don Pasquale-L-Elixir D'Amore u oħrajn.*

IT-TEATRU MANOEL sejjer jibda l-istaġun bl-opra sabieħa "La Boheme" ta' Leoncavallo, ġdida għal Malta.

F'ic-"CIRCOLU BRITANNIA" kiegħda taħdem il famusa Cumpannija ta'l Cavalier Pierantoni. Dina hi uaħda m'il l-aħjar Cumpanniji għal logħob ta'ż-żŭiemel, u min imur ikatta siegħa ma jibdielux.

L-articolu sabieħ fuk "L-educazzjoni ta't-tfal" li bagħatli il bravu chittieb Alf: Lucchese P. L. dac li kiegħed b-tant ħila jiddirigi "Is-Salib", ħallejtu, imħabba il ŭisa, għal numru ieħor; bħal ma chelli inħalli ucoll l-ittra li biha kaŭŭieli tant kalbi il Cav: Napuljun Tagliaferro, dac li tant studja tajjeb il malti u tant ħabbu. Għal darb' oħra chellu jibka ucoll l-articolu sabieħ ta's-Sinjura Egizja Vella ta'l Cajr, mart il Corrispondent tagħna ta' hemm, u li bih ħadt tant pjacir billi nixtiek li jcunu bosta in-nisa li jitħajru igħinuni b' il chitba tagħhom.

STORJA TA'L PAPIET

IV.

S. CLEMENT 1.

Saltan ghal ghaxar snin, xahrejn u ghaxar t-ijiem. Lahak f'is-sena 90 u miet f'is-sena 100 ŭara Cristu.

Dana il Papa tŭieled f-Ruma minn Faŭstinu u Matidja Għammdu S. Pietru stess, u chellu ix-xorti cbira ucoll m'hux biss li ordnah sacerdot, imma li għamlu iskof u laħħku bħala ta' ŭarajh. Chien ħabib ħafna ucoll ta'S. Paŭl, u miegħu tħabat u bata biex xandru it-tagħlim ta'l-Ligi Nisranija ; u għalecc fl-ittri l il-Appostlu S. Paŭl chiteb l'in-nies ta'Filippi, isemmi l'il dana il Papa bħala ŭieħed minn daŭc li isimhom hu 'mniżżel f'il ctieb ta'l ħajja. Meta laħak Papa chien ġa magħruf ħafna m'il l-insara collħa u maħbub ħafna minnhom.

Domizjanu dic il ħabta chien għamel għal l-insara bi ħruxija li ma bħala; u ma ħalliha :għaddi l'il l-ebda ŭieħed, lankas l'il daŭc stess li chienu kraba tiegħu, bħal Flavju Clementi u Domitilla; u dana l-Imperatur chien tant chiefer u kalil li Tertulljanu stess kal li chien jista ixxebbaħ l'il Neruni. Dana ŭaħħal f-rasu li għandu jekred minn ŭiċċ id-dinja it-tŭemmin nisrani bħal ma jgħarrafna l-Orosio; u għalecc xejn ma baka li ma għamelx biex jirnexxilu il ħsieb ta moħħu.

F-daŭn iż-żmenijiet l-Evangelista S. Ġŭann giè mixħut m'il l-egħdeŭŭa ġo nħasa ta'żejt jagħli,iżda b-għageb cbir ta'cullħadd ħareġ minn ġo fiha kaŭŭi u sħieħ actar milli chien kabel. Għaldakstant giè 'mtarraf f'il Gżira ta'Patmos fejn chiteb l-Apocalissi, ctieb li għadu sa'l-lum igħaġġeb l'il cullħadd għall għerf cbir li fih. Il ħajja ta'dana il cbir Kaddis giet minsuġa, b-mod m'il-isbaħ, f il ctieb originali li chiteb is-Sur Ġużè Muscat-Azzopardi u-li fih ŭieħed jista jsib dac collu li jixtiek jaf fuk il ħajja, l-egħġubijiet uit-tagħlim ta'dana il "Maħbub ta'Gesù".

S. Clement għaġġeb l'il cullħadd, f-dac iż-żmien ta'taħbit kalil, b'il ħila, b'il ħeġġa u b'il ħrara li ŭera biex iŭettak l'il l-insara f'it-tŭemmin tagħhom. Ħafna aŭturi igħidu li chien ta'gidd nobbli, għad li oħrajn saħansitra jridu jgħidu li lankas biss chien ruman. Il Cardinal Tripepi igħid li hu chien nobbli u 'mnissel minn familja tajba ħafna u għalecc irnexxielu li jdaħħal it-tŭemmin nisrani m'hux biss fl-aħjar djar ta'Ruma iżda sa f'id-dar ta'l imperatur stess. B'il għerf tiegħu fixchel it-tagħlim ta'l Ebjoniti u ta'xi nies karrieka oħra. Hu chien l-eŭŭel ŭieħed li ħalak bħal nutari f-Ruma biex iniżżlu b'il mictub il għamil u l-egħġubijiet ta'l martri, u b-hecc ma bakgħetx moħbija għalina il ħila li ma bħala ta'daŭc il ħafna nies kalbiena li ċarċru demmhom għa't-tagħlim ta'Gesù Cristu.

Dana beda biex jordna l'il kassisin chif għandom jilbsu u liema talb għandom jgħidu f'il knisja. Bagħat insara ħabrieca biex ixandru it-tagħlim nisrani f-pajjisi l-actar f'il bogħod. Meta fi'l Cnisja ta' Corintu nkala ftit ta'l għaŭġ, ħatru lilu biex iseŭŭi collox, għad li chien għadu ħaj S. Ġŭann l-Evangelista u chien bħala cap ta'l cnejjes ta'Lvant collha.

Dana il Papa chiteb ħafna tagħlim għal l-insara, tagħlim li chien jinkara minn cullħadd bi ħrara cbira għal għerf cbir li chien fih, u li giè 'mfaħħar minn San Ġlormu, minn Origeni, minn Eusebju u minn tant għorrief oħra cbar. Chien hu li chiteb ħafna fuk il ġmiel ta'x-xbubija u fuk chemm hi haġa sabieħa li ŭieħed jcun safi minn cull tebgħa ta'dnub biex jcun aħjar jista jservi l-Alla.

Giè mcheċċi minn Ruma u mibgħut f'il Chersonesu; u billi hemm kaleb ħafna nies għa't-tŭemmin nisrani u għamel ħafna għeġubijiet, giè b-ordni ta'l Imperatur mitfuħ il baħar, fejn miet imgħarrak, f'is-sena mija ŭara il miġja ta'Cristu f id-dinja. L-insara ġabru gismu u difnuh. Żmien tŭil ŭara gismu giè meħud Ruma u midfun fi cnisja li bneŭ apposta u semmeŭ għalih stess. Xi ħadd ried igħid lima mietx martri; iżda il Cardinal Tripepi ma ħafna għorrief oħra, jisguraŭna li miet martri għa't-tŭemmin nisrani, u li dejjem l-insara taŭh kima bħala kaddis.

Il Mistoksija oħt il Għerf

L' il C. R.(Żebbuġ).

Il contravvenzjonijiet huma daŭn:—

Il Contravvenzjonijiet contra l-ordni pubblicu.

Articolu 336. Jakgħu f' il contravvenzjoni contra l' ordni pubblicu:—

1. Daŭc li, mingħajr permess, jaktgħu il ħaxix m'ill fortizzi.
2. Daŭc li jitfgħu materjal f' il fossijiet jeŭ krib il fortizzi.
3. Daŭc li, mingħajr permess, iżommu għandom, igorru jeŭ igegħlu min iġorr, għal cull ħtieġa, actar minn ratal u nofs porvli ; u daŭc li jieħdu jeŭ ichebbsu in-nar ħdejn il porvlisti jeŭ fejn icun hemm ħŭejjeġ li jakbdu;
4. Daŭc li jħallu jigru l-imgienen f'it-torok, tant jecc icunu furjużi chemm lè, u li jcunu taħt il għassa tagħhom;
5. Daŭc li jcunu presenti meta xi ħadd joktol jeŭ jisrak jeŭ icun sejjer joktol jeŭ jisrak l'il xi ħadd u ma jgħarrafx l'il Pulizija Esecuttiva, barra minn daŭc il persuni li jakta barra articolu 62 u li huma daŭn: ir-ragel jeŭ il mara ta' dac li jcun; missieru, ommu u nannietu;uliedu jeŭ ulied uliedu; ħutu subien u bniet; missier jeŭ omm il mara tiegħu; missier jeŭ omm ir-ragel tagħha, iz-zijiet, in-neputijiet u il cunjati ta' min jcun għamel delitt jeŭ icun complici fih.
6. Daŭc li jiftħu schejjel għal pubblicu mingħajr permess;
7. Daŭc li, mingħajr permess, jagħmlu lotteriji ta'cull xorta;
8. Daŭc li jatu isem bieħor jeŭ ma jatux isimhom, meta mitlubin minn cull aŭtorità jeŭ l' il cull ŭieħed li jcun incaricat minn servizz pubblicu, u li jcollu id-dritt li jitolbu;
9. Daŭc li jieħdu parti f'il logħob ta' l ażżard u ta'l flus, jeŭ jisilfu il loc jeŭ igħinu l' il min jilgħab.
10. Daŭc li jixxiercu ma'l lagħaba f'-cull logħob li ma tridx l-Ligi li jieħdu parti fih;
11. Daŭc li bla ma għandom gid jeŭ xi mezzi oħra biex igħixu, ma jfittxu katt xi xogħol jeŭ impieg biex igħixu;
12. Daŭc li jitolbu carità bla ma jcollhom bżonn;

Billi contravvenzionijiet hemm fuk il ħamsin ŭaħda, biex ma nieħux ŭisa ŭisk, incomplihom loc fi drabi oħra.

Ta chemm il sena jiżżeŭġu f-pajjisi oħra? (M. M. Floriana).

Fl-Aŭstrija tant ir-ragel chemm ucoll il mara, ma jistgħux

jiżżeŭġu kabel ma jcollhom erbatax il sena.

Fl-Inghilterra ir-ragel ta' 14 u'l mara ta' 12.

F'il Germanja ir-ragel ta' 20 u'l mara ta'16.

F'il Belġju ir-ragel ta' 18 u'l mara ta' 15.

Fi Spanja ir-ragel ta' 15 u'l mara ta' 12.

Fi Franza ir-ragel ta' 18 u'l mara ta 15.

F'il Greċja ir-ragel ta' 14 u'l mara ta' 12.

Fl-Ungherija ir-ragel ta' 18 u'l mara ta'16.

Fl-Italja ir-ragel ta' 18 u'l mara ta'15.

F'il Portugall ir-ragel ta' 14 u'l mara ta'12.

F'ir-Russja ir-ragel ta' 18 u'l mara ta' 16.

Fl-Isvizzera ir-ragel ta'18 u'l mara ta' 16.

F'is-Sassonja ir-ragel ta' 18 u'l mara ta'16.

F'it-Turchija malli jsiru xebbiet.

Liema hi in-nazzjon li tiecol l-iżjed? (A. L. Hamrun).

L-Americani. Warajhom jiġu l-Ingliżi, il Germaniżi u il Franciżi: l-erba nazzjonijiet li jaħcmu id-dinja.

Chemm igħejx il bniedem? (R. A. Sliema)

Pietru Czartan, bidŭi ungheris, tŭieled fl-1539, u miet fl-1724; igifieri għix 185 sena.

Masu Parr ta'Shropshire fl-Inghilterra jingħad li għiex 152 sena.

Ciecu Confit ta Burythorpe, belt f-Yorkshire (Inghilterra), ingħad li miet fl-1767, u li chellu 150 sena.

Betta Macpherson, ta'Caithness, mietet fl-1765, ta'117 il sena.

Nericu Grosvenor, ta' Inch, belt f'il Contea ta'Wexford miet fl-1780 ta' 115 il sena. Iż-żeŭŭeġ l-aħħar mara meta' chellu 100 sena.

Is-Sinjura Lieni O'Mullane, mietet f-April ta'l 1901, fejn Cork, belt fl-Irlanda, ta'118 il sena.

Abram Elmer miet f-Utica, (New York) fl-1901, ta' 119.

Noe Raby miet fi Brunswick il Ġdida, fl-eŭŭel ta' Marzu 1904, ta' 132.

F'iċ-censiment ta l'-Istati Uniti ta'l America insibu li sitta u tmenin ruħ (collha suŭed) kalu li chellhom fuk il 120 sena; l-ixjeħ fosthom kalet li chella ma'l 150 sena. L-ixjeħ ragel abjad li haŭn ħaj f'id-dinja jingħad li hu ŭieħed russu, li jismu Izai Rodofsy, li għandu ma'l 140 sena.

Krajt li hemm f-Lilla, belt ta'Franza, ŭaħda sinjura li jisimha Rostowska, li għanda già 118 il sena. Dina għanda pensjoni m'ir-Repubblica Franciża għaliex chienet ħadet sehem f'il gŭerra ta'l cbir Napuljun, u marret miegħu fl-1813 sa ġo ir-Russja. Chienet feruta darbtejn, u ħadet parti s' issa fi tnax il gŭerra. Studjat il medicina, u għanda id-diploma ta'l chirurgija. Saħħitha hi tajba ferm u għada s' issa ticcura il fokra ta' dic il belt.

Matusalem għix 969 sena; Noè 950; Adam 930.

Meta gie stampat l- eŭŭel ctieb fl'Inghilterra? (C. M. Il Belt.)

Id "Dictes and Sayings of the Philosophers" maħruġ minn Caxton (dac li daħħal l' istampa fl-Inghilterra), fl-1477.

Chemm fih cliem il ilsien ingliż? (L. F. L.) L'Imdina).

F- Shakespeare, il cbir chittieb ingliż li l-actar daħħal cliem mfittex fl-opri tiegħu, insibu biss 16,000 chelma differenti. F- Milton insibu ma' t-8,000; iżda f' il chitba ta' min jaf l-iscola tajjeb ma insibux actar minn 3,000 jeŭ 4,000 chelma differenti. Meta ŭieħed jcun jaf 500 chelma bl-ingliż, jcun jista jitħaddet u jifmuh, u f'il campanja ta' l-Inghilterra hu biż-żejjed li tcun taf 200 chelma biex tinkeda. Min irid jakra il gazzetti u ir-rumanzi ingliżi hemm bżonn li jcun jaf għallinkas 2,000 chelma.

Tasseŭ li it-tagħlim f' il cbir hu bħal kris f' il ħmir? Tista tgħidli jecc chienx hemm xi ħadd li tgħallem fi cburitu? (P. B. Sliema)

Iva. Il għaref Catone, meta chellu tmenin sena, beda jitgħallem il grieg.

Socrate, xieħ għacca, tgħallem idokk l'istrumenti ta'l musica.

Plutarcu, beda jitgħallem il-latin bejn sebgħin u tmenin sena.

Dr. Johnson (li miet xieħ) beda jitgħallem l-Olandis xi sentejn kabel ma miet.

Ludovicu Monaldesco, ta' mija u ħmistax il sena, chiteb opra fuk l-istorja ta'żmienu!

Ogilby sa chemm chellu ħamsin sena, la chien jaf latin u lankas grieg, iżda 'mbagħad tgħallimhom hecc tajjeb li kaleb f-ilsien ingliż l-opri ta' l famus poeta grieg Omeru u ta'l famus poeta latin Virgilju.

Franklin beda jistudja il filosofija meta laħak il ħamsin sena.

Il poeta ingliż Dryden beda it-traduzzjoni ta'l-"Eneide" (opra famusa ta' l poeta latin Virgilju) meta chellu tmienja u sittin sena; u' rnexxilu l-aħjar ŭieħed fost ix-xogħlijiet tiegħu.

Boccaccio beda jistudja meta chellu tletin sena u' rnexxa ŭieħed m'il l-aħjar chittieba taljani.

Vittorju Alfieri ta ruħu għal l-istudju meta chellu sebgħa u għoxrin sena, li sar l-acbar chittieb ta' tragedji li għanda l'Italja.

Hafna nies cbar taŭ ruħhom għal l-istudju fi xjuħithom u' rnexxeŭ ħafna. Dana jurina b'iċ-ċar li m'hux dejjem it-tagħlim f'il cbir hu bħal kris f' il ħmir.

Chemm haŭn nies f' id-dinja? (L. L. Il Belt).

F'id-dinja haŭn ma dŭar il 1,500,000,000 (elf u ħames mitt miljun) ta' nies.

It-tul ta'l għomor ta'l bniedem, bejn ŭieħed u ieħor hu, ta' 33 sena. Minn cull mija li jitŭieldu, ħamsa u għoxrin imutu kabel ma jlaħħku il ħmistax il sena; f-cull elf ruħ ŭaħda biss tasal ta'l 100 sena; sittin cull elf ilaħħku il 65; u mija f-elf ilaħħku it 50.

Cull sena jmutu 33,033,033; li jagħmlu 92,874 cull jum; 3,730 cull siegħa, u 60 f' il minuta; igifieri ŭieħed cull minuta seconda jeŭ cull tectica ta'l arloġġ.

Jitŭieldu 16 ir-ruħ actar milli jmŭtu, u dana jurina b'iċ-ċar li id-dinja ma hix sejra tispiċċa għal-issa.

Tasseŭ li bl-ipnotismu tfejjak ħafna mardijiet? (R. B. Ir-Rabat)

Iva, u jecc takra iż-żeŭġ cotba sbieħ fuk l-Ipnotismu ta'l Professur Moll ta'Berlin u ta'l Professur Belfiore, tibka mistagħeb chemm mardijiet jiġu mfejjka per mezz ta'l ipnotismu. Il Professur William James Ph. D, M. D ta'l-Università Harvard Cambridge. Mass;) igħid li taħt is-setgħa ta'l ipnotismu tista takta riġlejn, tħelles nisa, takla dras, u tagħmel l-actar operazzjonijiet ta'ugiegħ bla ma min isiru fuku jħoss xejn. Tista bih ucoll tfejjak nevralgiji kaŭŭijin, ugiegħ ta' dras, ir-reŭmatismu. Per mezz ta'l ipnotismu f'il ŭieħed neħħielu il ġuħ b-mod illi ma trejjakx għal erbatax il ġurnata sħaħ.

Il Professur Rev. Russel Conwell D. D. ta't-Temple College ta'l America igħidilna illi hu jaf li fiek l-acbar ugiegħ bl-ipnotismu, meta ma setgħux jaslu l-anestetici l-oħra, igifieri daŭc il medicini li it-tobba jatuhom biex itaffu l-ugiegħ.

Il famus Professur Bernheim ta'l Università ta' Franza, jisgurana li m' hux biss l-isterismu, jeŭ f'in-nevralgija jeŭ f'il mardijiet nervużi l-oħra li jisŭa l-ipnotismu; iżda f-casi ta' paralisi (meta jmut driegħ jeŭ rigel), f'ir-reŭmatismu kaŭŭi u f-ħafna mardijiet oħra coroħ.

It-tabib C. L. Tuckey ta'l Infermerija St, Margaret ta'Londra jisgurana ucoll li fejjak ħafna mardijiet per mezz ta'l-ipnotismu, u il għaref Professur Moll li semmejt kabel igħid illi l-ipnotismu bħala mezz biex tfejjak il mardijiet bih għad idum actar ħaj milli jdumu il medicini l-oħra li b'it-tiħir tagħhom naraŭ ta' cull jum mimlijin il ġurnali.

Fuk dan jiena għad ingib f' in-"Naħla" articolu tŭil li nitma jogħġboc sgur u li igħallmec dac collu li tixtiek taf.

Chemm ila użata l-umbrella? (P. B. Il Birgu).

L-umbrella chien ila ħafna mijiet ta' snin użata f'iċ-Cina u

f'il Ġappun kabel ma bdeŭ jużażha fl-Eŭropa. L-eŭŭel ŭieħed li bėda juża l-umbrella fl-Inghilterra chien Ġona Hanwey li deher biha f'it-torok ta' Londra, f-ġurnata ta'x-xita, xi 130 sena ilu. Malli it-tfal lemħuh biha bdeŭ igaraŭh chemm jifilħu b'il gebel u b'il bcejjeċ ta'l-injam; u allura Ġona jntebaħ illi l-umbrella ma chienitx isservi biex tilka ix-xita biss.

L'il P. L. (Il Belt). Staksejtni liema huma l-aħjar sigarretti li tista tpejjep b-irħis, u, billi jiena ma npejjipx, ħaŭŭaddtni ftit. Chiecu tagħmel bħali li tixtri xotba il flus li tonfok f-ħaġa li tagħmillec ħafna deni f-saħħtec, naħseb li tmur ħafna aħjar. Iżda la inti ridt minn għandi tŭegiba, biex niccuntentac, staksejt l'il xi ħbieb tiegħi li jħobbu jpejjpu ħafna u kaluli li l-aħjar sigarretti irħas li tista tixtri huma l'"Imperial" ta'Alfredo Caruana ta'Ta's-Sliema u li jimbiegħu f'il ħŭienet collha.

★

FAVUR U CONTRA

IT-TIELET NAĦLA

Il Belt Vittorja, Għaŭdex.
21 ta' Settembru 1908.

Habib,

Fraħt ŭisk daŭn il granet x-ħin ilmaħt *it-tielet Naħla* tittajjar ma'l Gżejjer ta' Malta u Għaŭdex. Il folju tiegħec faccarni f'żeŭġ *Naħliet* oħra li tant cont inħobb, għa'x fihom cont nicteb. *L'eŭŭel Naħla*, f'is-sena 1878, dehret taħt id-direzzjoni ta'ŭieħed m'il-akŭa chittieba., — is-Sur G. Muscat-Azzopardi — ragel li għamel ŭisk gid l'il poplu baxx b'il cotba onesti u istruttivi li xerred ma'l pajjis. Din in-*Naħla* damet toħroġ ma dŭar tliet snin. F'is-sena 1888 ħarget it-*tieni Naħla* m'il l-istamperija ta's-Sur Uenzu Gouder. Dic in-*Naħla* cont immexxiha jien u il Cavalier A. Muscat-Fenech, b'il għajnuna ta' diversi chittieba ta'l Malti u ta'l imsemmi Sur Gouder. Din in-*Naħla* sfortunatament chella ħajja kasira: damet toħroġ ma dŭar sena biss.

Il programm ta'l folju tiegħec għoġobni ferm, barra m'it-tagħlim ta' l-*Esperanto*, għaliex jidhirli li din il lingŭa convenzjonali ma tistax tieħu art. X' hemm bżonna din il lingŭa? Il-lum il lingŭa franciża hi jmxerrda ma'd-dinja u tista bla dubju ta'xejn tissejjaħ lingŭa universali. Għaliex, f-loc l-*Esperanto*, ġa drabi oħra imseijaħ *Volapuk*, u, f-loc l'*Ido*, lingŭa li tŭieldet il bieraħ biex takleb l'imħuħ ta'n-nies, ma nitgħallmux b'il franciż?..... M'il bkija ma għandi x'ingħejd xejn: għa'x il folju tiegħec hu miżmum tajjeb ŭisk; biss, ta' veru ħabib, navżac illi jecc trid illi in-*Naħla* tcun tista tissejjaħ *in-nuna* ta'*ż-żeŭġ Naħliet* l' oħra, compli chif bdejt, jigifieri icteb għal gid ta'l poplu u fittex id-drittijiet tiegħu minngħajr gŭerer, minngħajr attacchi personali, u minngħajr pastażati.

Cun af illi sabiex in-*Naħla* icollha ħajja tŭila hemm bżonn illi tħalliha tirgħa fuk fjuri l-actar safjin, u, kejs dejjem illi ixxeŭca tcun użata bl- acbar prudenza, għax jecc tinchiser dina l-arma tista taħsbilha għa'd-diefna. M' inhiex ingħid seŭŭa?—

Fl- eŭŭel numru ta'n-*Naħla* tiegħec sibt l' imsejchen ismi fost l-aħjar chittieba ta'l Malti. Jiena m'ill ftit li naf feħsiebni nictiblec, cull tant, fuk il Ħxejjex u l-Annimali ta'l Gżejjer maħbubin tagħna, u fuk il progress li kiegħdin jagħmlu ix-Xjenzi Naturali.

Saħħa ŭisk. Għoddni dejjem il ħabib tiegħec,

Giovanni Gulia. M. D.

★

Sejjer ingib b'il pjacir collu daŭna l-erba chelmiet, ħiergin m'il kalb, li bagħatli il ħabib għażiż tiegħi, il bravu Tabib Gulia. Jiena ħadt ħafna gost meta ŭiegħidni li għandu jictibli f'in-Naħla; għaliex il chitba tiegħu hi ta' min igħożża ħafna billi hu ragel għaref ħafna fl-Istorja Naturali; u dana ma inhix kiegħed ingħidu jiena biex nonfħu iżda kaluh kabli Accademji fi Franza u fl-Italja meta l'il dana il malti li jagħmel tant gieħ l'il pajjisna, għażluh bħala membru tagħhom. Għalecc hu unur cbir għa'n-"Naħla" tiegħi li jcolla bħala collaboratur Membru Corrispondent ta' żeŭġ Accademji m'il gŭappi.

Ħadt pjacir ucoll meta sirt naf li f-Malta chellna "Naħla" oħra barra minn dic ta' Muscat-Azzopardi, u li għalecc kbilna fl-isem miegħu u ma'dac il chittieb tajjeb b'il malti li hu il Cavalier Ninu Muscat-Fenech, li għad li ŭiegħidni li għandu jictibli għa'n-"Naħla" għadu xejn ma ftacar fija.

F-ħaġa ŭaħda ixxeftirna jien u it-Tabib Gulia: fuk dac li kal contra l-Esperanto. Jena dac li ried igħid gibtulu chelma b-chelma għaliex jiena irrid nati l-acbar libertà ta' ħsieb u ta' chitba l'il daŭc collha li jictbu xi ħaġa f'in-"Naħla"; iżda hu għandu iħallini ingħid chif naħsibha jien ucoll fuk d'il ħaġa, u naħseb li hu, ma jitmeżmiżx għal daks tant. *Una est veritas et prevalebit* (is-seŭŭa hu ŭieħed, u jirbaħ dejjem) u għalecc il karrejja tagħna jistgħu jaraŭ min għandu raġun jeŭ tort f-din il qŭistjoni.

Kal li l-Esperanto hi lingŭa "convenzjonali li ma tista katt tieħu art."

L'Esperanto ma hix lingŭa convenzjonali iżda lingŭa li issustanza tagħha hi naturali, u għalecc l-Esperanto ma hi xejn lingŭa ġdida, bħal ma jifhmu xi uħud, iżda ġdid fiha ma hemmx ħlief xi ftit regoli u xi ftit cliem.

Chiecu kara fuk il congressi li saru fi Franza, fl-Inghilterra fl-Isvizzera u fuk l-aħħar ŭieħed li sar f'il Germanja, sgur li ma chienet katt tiżloklu minn fommu dic iż-żelka ħoxna li l-Esperanto ma jista jakbad katt art.

X-hemm bżonnha dina il lingŭa? Ibda biex tistaksi l'il għaref filosofu Cartesju, li chien hu li beda biex joħlok l-eŭŭel sistema; u ŭarajh staksi l'il mitejn lingŭista għorrief l-oħra li riedu jaslu fejn ŭasal Zamenhof minn torok oħra. Semmejt il lingŭa franciża. Għala m'hux l-ingliża meta dina jitchellmuha actar m'id-doppju ta' daŭc li jitchellmu b'il franciż? U inti jidhirlec li l-Ingliżi jeŭ il Germaniżi sejrin iħallu jssir "universali" il lingŭa franciża? Katt u katt.

Meta tgħid li l-Esperanto chien darb' oħra jmsejjaħ Volapuk, turi b'iċ-ċar li katt għadec ma studjajt u la il ŭieħed u lankas l-ieħor; għaliex bejniethom hemm differenza tant cbira daks li hemm bejn plattina u friscatur.

Għedt li l-*Ido* tŭieldet il bieraħ. L-*Ido* ma tŭieldet katt, għaliex ma hix ħlief l-Esperanto imbiddel f-xi ħŭejjeġ żgħar scond ma chien xtak, żmien ilu, Zamenhof stess. Takleb l-imħuħ? Mela chemm taklibhom iżjed il lingŭa franciża li semmejt li trid snin biex titgħallimha, f'il ħin li biex titgħallem l'*Ido* hu b'iż-żejjed xahar, f'il ŭisa?

Mela Tabib ta' kalbi, darb' oħra kabel ma taħbatha ma' l-Esperantisti sinn ix-xafra tiegħec seŭŭa ħalli ma tmurx minn taħt.

Issa, ŭara li iddŭellajna ta' żeŭġ ħbieb dejjem, nibgħat inselli għalic ħafna, ħafna; biss la tmak larx l-Esperanto li tant inħobb u ħdimt u għad irrid naħdem għalieh ħlief meta tcun tista tgħid xi ħaġa li issoddilna ħalkna biha sgur.

Ħabibec il għażiż

A. Levanzin.

GHA'N-NISA.

Billi id-darba l-oħra ħadt ħafna ŭisa, il-lum bi ħsiebi nakta ftit f'il kasir ħalli nagħmel ftit ta'l ŭisa l'il daŭc il ħafna articoli sbieħ li geŭ mibgħuta għa'n-"Naħla" minn daŭc il ħafna chittieba ta'kalb tajba u nobbli li jixtieku jgħallmu l'il dana il minsi poplu u li jixtieku jaraŭh miexi ħafna il kuddiem.

Daŭc li jistudjau l-Istorja Naturali igħidulna li hemm certu dudu ċchejchen, ċchejchen, bħal susa, li jiecol, b'il mod il mod, il kiegħ ta'bastiment u li fl-aħħar tinfetaħ tokba cbira u dana jegħrek bi ħsara li ma bħala.

Dina is-susa tinsab ucoll f'iż-żŭieġ, u għad li hi ħaġa żgħejra

bħala, bħala ucoll tagħmel ħsara cbira ferm; għaliex xi dakkfet tgħarrak il bastiment ta'ż-żüieġ bi ħsara li ma bħala u b-sacrifiċċju cbir ta'l ulied

Dina il ħaġa żgħejra li tagħmel tant ħsara cbira hi il għejra, tant ta'r-ragel chemm ucoll ta'l mara.

Chemm dmugħ, chemm ilfiek, chemm iljieli bla ngħas, chemm theüdin u xenati u xi dakkiet chemm delitti coroħ ma iġġibx il misħuta għejra ? Chemm nies li setgħu igħixu f-genna ta' l-art ma żergħux, huma stess dina is-sicrana f'il ġnien ta'l hena tagħhom ?

U jecc f'id-dinja haün ħaġa ta'min jidħak biha hi il għejra; għaliex ħadd ma jista jsib ircaptu tagħha.

Tibda tgħejr għa'r-ragel ! Bluha. Tista forsi inti tinħiet ma'l kalża ta'żeüġec u tmur miegħu cull fejn imur hu il ġurnata chemm hi tüila? U anche li chiecu dana stajt tagħmlu, tista inti tidħol ġo moħħu jeü ġo kalbu biex tara ix-xeükat u il ħsebijiet ta' moħħu ? Katt. Mela neħħi dina il bluha minn ġo moħħoc għaliex xejn ma jisüa f'id-dinja li tincħedd għal dic li ma hemmx rimedju għalieh. Għodd l'il żeuġec b-galantom, bi bniedem fidil, li jħobboc daks il mimmi ta'għajnejh; meta tcun żgura, għal darba, tnejn, tlieta li żeüġec kiegħed jibdlec, jecc kalbec ittic aħfirlu mħabba f-uliedec, iscot u ibchi f-rocna üaħdec; jecc l-imħabba tiegħec innifsec hi acbar minn dic ta'uli edec, infired darba għal dejjem minn dac il bniedem karrieki u la tħarisx iżjed lejn üiċċu.

Billi tixxenja cun af li xejn ma tieħu; tcun kiegħda biss tisloħ pjaga ta'cull darba. Il-Ligi, billi għamluha l-irgiel, hi favur tagħhom, u għa'ecc ma hemm l-ebda setgħa li biha tista trażżan l'il żeüġec; ma hemm l-ebda düüa li tfejjak il mard ta'l kalb meta titħassar.

Mela, f-chelmtejn, it-triek tiegħec hi din: xenati u tleüüim katt; sa chemm żeüġec jirrispettac, imxi miegħu chif jixraklu, meta ma tistax tcampa, għaliex tcun dendilt cusec ma briccun, jeü istabar jeü katta il carti darba għal dejjem.

Mela, jecc inti tippermettili, u ma tgħejrx għalija, irrid ingħid chelma f-üidintu l'ir-ragel tiegħec ucoll, ħalli inüiddbu ftit li ma għandux igib ruħu miegħec ħażin u jittrattac bħala irsira: li għandu jiftacar li inti bniedma u maħluka xbiha t-Alla bħalu, u m'hux biċċa għuda li jonkxoc chif irid il capriċċ ta'moħħu; li ma għandux jilec isoddloc sa ix-xkuk ta'l büieb għaliex jibza li tigi xi żiffa u tisirkec, u hu, imbagħad, jokgħod sa nofs iljeli, jecc m'hux sa f'il għodu, jitbagħrad ma'l ħbieb min jaf fejn; li ma għandux iberbak ma'l cumpannjia is-sold li jakla, u jilec iħallic nieksa minn dac li tinħtieġ; li ma għandux iżebilhec, iüeġġagħlec kalbec ta' cull ħin, iċasbrec u igħajrec, jecc ma jerfax idejh fukec ucoll, u imbagħad jippretendi li cull nifs u cull ħsieb tiegħec għandhom icunu biss għalieh. Jiftacar li inti mara bint Eva, jittrattac chif jixirkila l-actar creatura nobbli u għażiża li ħalket in-Natura, u üaħdu jintebaħ li ma hemm bżonn ta' l-ebda sentinella f'il bieb biex tgħassislu għal l-unur tiegħu.

Mela ir-ragel ucoll għandu jcollu fiducja sħieħa f'il mara tiegħu. Li jaħseb biss li hi ma tatx iżżomm ruħha jecc toħroġ żeüġ passi üieħida, li għanda tonkos jecc titchellem ma bniedem, li għanda tiġġarraf jecc tmur kalb in-nies, għandu jcun l-acbar insult għaliha. Mela il mara tippersüadi ruħha li zeügħa tilef fiha cull fiducja, aħjar tirtira milli tokgħod tkatta miegħu ħajja ta'l infern.

Niftehmu mela u natu tmiem. Ma mbiddlux iż-żüieġ f-jasar, il hena f-ugiegħ il kalb, il ġabra f-rivoluzzjoni sħieħa. Nafdaü l'il xulxin sa chemm cullħadd iżomm ruħu f-postu. Min jiżlok agħar għalieh, iħallas il laħam ta'l ħtija tiegħu; u ftacru, li ħadd ma għandu jibda jaħkar l'il sieħbu għal dac li jcun għadu ma għamilx.

L'is-Sinjurina P. M. (Sliema). Xta kt li ngħidlec xi ħaġa fuk chif għandec iġġib ruħec fl-egħrusija. Hu ftit ta'l pacenzja; il kuddiem niccuntentac ħcoll.

L'is-Sinjura R. M. (Il Belt). Trid taf jecc haünx nisa avucati. Iva, anche ġappuniżi. Da'l ġranet avucat-mara franciża, li jisimha Miropolsky, iddefendiet l'il üaħda mara, għata li kerdet l'il bintha, tant tajjeb, li m'hux biss ħelsitha, iżda hi giet applaüdita m'is-sala collha għa'd-difisa sabieħa li għamlet.

LUCIA LEVANZIN INGLOTT.

Esperanto

Incomplu mela biex nitgħallmu dina il lingüa tant ħafifa, meħtieġa u sabieħa.

Il plural isir dejjem billi f-tarf il chelma iżżid J. Ma hemmx daüc il ħafna regoli tkal u mfixclin li fihom il lingüi l-oħrajn u -actar dac il franciż li jridu jsir universali it-Tabib Gulia, bla ma ftacar li il cotra ta'n-nies ta'd-dinja ma għandhomx l-intelligenza, iż-żmien u il flus biex jistudjaü għal snin tüal bħal ma għandu hu.

Mela mondo hi *dinja*; mondoj-*dinjiet*; popolo tfisser *poplu* u popoloj, *ġnus*.

L-articolu hu dejjem üieħed bħal l-ingliż u il malti (u m'hux bħal franciż li għandu sarbut sħieħ), tant ma'l maschil u chemm ma'l femminil; tant ma's-singular u chemm ucoll ma'l plural, u hu il chelma LA.

Mela ingħidu: la mondo; la mondoj; la popolo; la popoloj; la studento, la studentino (għaliex il femminil isir dejjem billi iżżid IN kabel l-o ta'l aħħar ta'n-nomi), la studentoj, la studentinoj. Regola üaħda, minn għajr eċcezzjoni ta' xejn.

L-aġġettiv dejjem isir billi ma'l chelma-għerk iżżid l-ittra A. F-cull chelma hemm biċċa li tibka ma titbiddelx f'il cliem li jsir ta' dic il fergħa collu, u hemm bċejjeċ li jidbiddlu biex jatu tifsir ieħor l'il chelma.

Il biċċa li ma titbiddelx tissejjaħ għerk; daüc li jitbiddlu, jecc jitkegħdu kuddiem jissejħu "prefissi" jecc üara "suffissi", Mela l-IN li tagħmel il femmenil hi suffiss għaliex tokgħod üara *student* li hi il għerk ta'l chelma. L-ittra o hi is-suffiss ta'n-nomi collha, igifieri li biex tagħmel nom fl-Esperanto hu biżżejjed li ma'l għerk iżżid O. U jecc f-loc o iżżid A tagħmel aġġettiv; u jecc E avverbju, u jecc I l-infinit ta'l verb. Mela meta għandna LABOR, li hi għerk u tfisser l-idea ta'x-*xogħol*, nistgħu malajr nagħmlu in-nom billi inżidu l-o u tigi "laboro" (*xogħol*); nagħmlu l-aġġettiv billi inżidu l-A u tigi "labora" (*ta'x-xogħol*); nagħmlu l-infinit "labori" (*taħdem*) u l-avverbju "labore" (*b'ix-xogħol*). Ma hux dan sabieħ u ħafif b'iż-żejjed?

L'il l-Imsieħbin.

CULL MIN ISIBLI SITT IMSIEĦBIN ĠODDA GĦA'N "NAĦLA" JIEĦU COPJA TA'L "MAĦBUB TA' GESU" LI TKUM XELIN U NOFS, B-XEJN. MIN IGĦIDLI X-NISTA INŻID, IMBIDDEL JEÜ INNAKKAS F'IN-"NAĦLA", BIEX TINTGĦOĠOB AĦJAR, JAGĦMILLI PJACIR.

IS-SAHHAR FALZUN

RUMANZ MALTI ORIGINALI

TA'

AGOSTINO LEVANZIN

Sa ŭasalna bdiet traxxax ix-xita, u ir-rieħ beda jonfoħ ġmielu. Malli krobna San Paŭl-il-Baħar infetħu bŭieb is-sema, bdiet nieżla ħalba xita ħoxna seŭŭa, u b'il fors chellna nistchenneŭ sa għaddiet u l-ajru beda jisfa xi ftit. Billi tlifna dana il ħin collu, meta ŭasalna it-Torri chien ġa dalam b-ommu u missieru. Sibna collox cnif ridna; tajna xi ordnijiet ġodda u tlakna m'il ġdid, b'ir-riedni mitluka fuk għonk iż-żŭiemel, kajla kajla, għa'l l-Imdina, nitħadtu fuk il miġja ta't-Toroc, fuk chemm ħbieb tlifna fl-aħħar Assedju, u fuk chemm ħsarat cbar u taktiegħ ta' kalb igibu daŭna il miġjiet ta'l egħdeŭŭa. It-traxxix chien ħeda, tista tgħid, għal collox; iżda baka iberrak; f'il bogħod il bogħod, cull tant, bakgħet tinstama xi tgħemgħima ta' ragħda, u'l ħsejjes ta'l ilma li chien igħel għel kalb il blat jeŭ jiċċarċar m'il l-imŭieżeb, chien icattar fina ix-xeŭka, biex ma 'ngħidx il ħtieġa li nimxu ŭieħed ma ġenb l'ieħor, li nitchellmu biex nisimgħu id-diŭi ta'leħen ħaj u biex niftacru f-ħafna ħŭejjeġ għeżież.

Meta tlajna it-telgħa u tajna dakka ta' għajn lejn ix-xefak rajnieh imgħobbi seŭŭa b'ħafna sħab isŭed daks għarca zift. Intbaħna li chienu sejrin jinfetħu, b'il kliel, bŭieb is-sema u jsuku cull ma jigi kuddiemhom. Għalecc ħaffifna il pass ftit seŭŭa biex infittxu ningabru lejn l-Imdina. Iżda xejn ma seŭa; għaliex malli irchibna fuk ir-rieħ ta'Ŭied-il-Għasel ix-xita bdiet nieżla donnha ġebel, u bdiet traxxax ma' ŭiċċna u ma'ŭiċċ iż-żŭiemel b-tant ħerra li chellna għal l-inħejja tagħna nistchennu.

Dhalna ġo l-eŭŭel għorfa li sibna u iż-żŭiemel ħallejnihom ftit għa'r-rdoss taħt ħarruba cbira li chien hemm f'il krib.

Lejla tasseŭ ta'biża! Dlam ċappa, tisrip ta'sajjetti, leħħa li tgħammex il għajnejn ta'berak sfieki, ħsejjes ta'ċarcir ta'ilma, u, mbieħ bħal crib ta'clieb f'il bogħod li chienu donnhom sejrin jekirdu l'il xi ħadd.

Iżda f'il krib instama bħal tlebbit ta'żŭiemel. Għal l-eŭŭel ħsibna li chien xi ħadd bħalna li chien kiegħed jara chif jagħmel biex jaħrab m'il killa ta'dic il lejla li tbażża. Aħna issammajna biex naraŭ jecc stajniex m'il-leħen nindunaŭ min chienu; il ħoss ta'ż-żŭiemel ŭasal fukna, u.... smajna bħal lfiek ta' mara, cliem ta'talb, ta'ħniena... cliem ta'ħerra u m'il l-iżjed faħxi... u xejn iżjed.

Kalbi donnha ħabbritni;—demmi tala'b-salt ŭieħed għal rasi, rcobtejja bdeŭ jirtogħdu bħal ŭieħed f'is-sacra, għażżażt snieni u il pum ta'x-xabla b-chemm chelli ħila, ħarget minn ġo sidri bħal għajta fgata ta'barri u għedt, b'ir-ragħŭa f-ħalki:—"Ja chiefer strangier, gejt fl-aħħar taħt idejja"..

—"U min chien?" staksiet bħal mibluha Carmena, "min chien?"

—"Tista taħseb, chien dac il bniedem li inti mort tlift għaklec collu ŭarajh. Men, ħallini incompli ftit ieħor, għa'x da'l ŭakt tcun taf sa fejn tasal il ħruxija, sa fejn jasal il kerk ta'dac il mishut Cavalier li kiegħed igib fuku dic il libsa biss biex itebb hila gieħħa...

Jiena malajr kbiżt, bħal għafrid, barra m'il għorfa; sħabi bla ma fehmu il għala, għamlu bħali, u f-chemm trodd salib conna fuk iż-żŭiemel, conna sejrin inlebbtu, b-chemm chellna ħila, ŭara daŭc it-tlieta li, mgħezzin f'il cbabez, x-ħin intebħu li aħna għamilna għalihom, xprunaŭ iż-żŭiemel u bdeŭ għaddejjin, kalb iċ-ċfales ta'l agħdajjar, bħal tliet vlegeġ.

Ta'Luka kalli:—"Min hu?" Jiena, nilheġ bħal barri, f-chelma ŭaħda, ŭiegibtu:—"De Saqueville"... u malli sama dac l-isem mishut, billi lilu ucoll chienet ila togħorcu għajnu għalih, ġibed ŭaħda ħoxna ħoxna, ta'dakktejn ta'xprun b-chemm chellu saħħa l'iż-żiemel u kalli:—"Curaġġ, ŭaslet siegħitna"— L-ieħor fehem malajr x-chienet l-affari, lebbet iż-żiemel bħalna, u, bla cliem ta' xejn, tirna għal ŭara daŭc it-tlieta l-oħra li chienu għaddejjin bħal żiffa rieħ.

Ŭieħed minn daŭc it-tlieta baka ftit lura, billi fi ħdanu chellu bħal sorra cbira seŭŭa; iżda billi chien dlam li tista taktgħu b'is-sicchina, u ir-raxx ta'x-xita ma staħja xejn ma stajna bl-ebda mod naraŭ seŭŭa x-chellu ġo ħogru.

Hecc chif chisru fuk ta'l Isperanza għiebu. Aħna bkajna deħlin ġo'l Mosta infiscati għaliex dac il chiefer raġa ħeles m'il killa tagħna.

Ir-raħal chien baħħ. Il-lejl u ix-xita chienu daħħlu l'il cull ħadd f-daru u l-ebda ruħ ma stajna nilmħu biex tgħarrafna il fejn gibdu daŭc it-tlieta m'in-nies. Ġbidna lejn il Biċċierin, u hemm ilmaħna bħal xakk ta'daŭl li chemm chemm chien jiflaħ jinfirex sa nofs it-triek. Chien ħiereġ minn bieb imbexxak ta' ħanut żgħejr daks ħolka, u li fih chien għad hemm, b' it-tazzi ta'l imbit kuddiemhom żeŭġ żgħażaħ, li chienu hemm kiegħdin itajjru il kligħ ċchejchen ta'l ħidma tagħħom.

(jissocta.)

★

TIFSIR TA'L-LOGHOB TA'L GIMGHA L-OHRA

I. XARADA:—S-TUTA.

Fissruha tajjeb:—S. Attard, (Raħal Ġdid); Nic. Camilleri (Il Belt); A. M. Kissaun, (Imgħieret); Fco. Farrugia, (Ħamrun); Ern. Tonna, (Raħal Ġdid); Assuero Grima, (Bormla); A. Micallef Grimaud, (Żeitun); A. Vella, (Bormla); G. Bezzina, (il Belt); A. Borin, (il Birgu); U, Camilleri, (Furjana); L. Sammut, (Sliema) P. Fenech, (il Belt); A. Galdies (il Belt); S. Duca (Ħal Axiak); G. Mifsud, (Ħal Axiak); Ant, Vella, (Misi la); G. Cambo, (Il Belt); Raff. Maggi, (Furjana); C. Ciantar, (il Belt); A. Farrugia, (L-Imdina); Edg. Mangion, (Sliema); G. Pace, (Ħamrun); Censu Grech; Patri Sebastjan Capuċċin; Purtier G. Attard; Uenzu Cauchi, (Il Belt); G. Psaila, (B'cara); J. Bartholo, (Sliema); F. Hass, (Sliema); G. Cefai Zammit, (Sliema); A. Montanaro, (Il Belt); G. Zarb Cousin (Il Belt); C. Cassar, (Bormla); E. Azzopardi, (Sliema); G. Camilleri' (Ħal-Luka); G. Grixti, (Gudia); B. Verzin, (Ħamrun); E. Valenzia, (Bormla); Ang. Cutajar (Raħal Ġdid); A. Mercieca, (Musta); u S. Borg, (Ħamrun).

Indovinalja.

—o—

X differenza hemm bejn ragel u mara?

L.

L imsebbin li sa nhar l-erbgħa f'il għaxija, u li jcunu ħallsu l-abbonament, jibagħtu risposta tajba jieħdu caxxa ta'mija sigaretti "Imperial" ta'Alfredo Caruana, cull ŭieħed.

Stamperija «Excelsior» 37, Strada San Giovanni, Il Belt.